

W A L W E

ILMUB KAKS KORDA KUUS

Toimetus ja talitus: Uus tän. 14, Tallinnas

Nr. 10

Reedel, 24. weebruaril 1922

2. aastakäik

Sisu: Et „Walwe“ oma ülesannet paremini täita võiks. — Riigikaitse küsimusest. — Üks rewideerimise lugu. — Konserwide valmistamisel sõjawäele ka linnawalitsust petetud. — Mis peab see tähendama, bra välisminister? — Omapärane arusaamine seadusest. — Soovimata nähtus koolipöõlul. — Seadus, mis muutmist nõuab. — Kaks awalikku küsimust Wabariigi peakontrollööõrile. — Meie bürokraatia õõlmed. — Awalik küsimus rahaministrile. — Wäärnähtused Wabaduse Risti annetusel. — Kas uus „K. K. K.“ ehk uus „Erkat“? — Üleskutse. — Kiri tnimetusele. — Trükitwigade õõendus.

ET „WALWE“ OMA ÜLESANNET PAREMINI TÄITA VÕIKS,

mis „Eesti Walwe Liidu“ põhikirjas par. 1. järgmiselt ülesseatud:

„Eesti Walwe Liidu eesmärk ja ülesanne on walwata, et raskete wõitlustega ja suurte ohwritega wõõraste wägiwallasti wabastatud Eesti wõiks kaswada tõeliseks wabade kodanikkude õigusriigiks, kus wabadust ja õigust puutumataks peetakse, seadust austakse“

ja et ülesseatud eesmärgile liginemiseks suurema jõuga töötada, see on: walwata, et igasugused riigi ja rahwa huwidewastased teod, nagu riiklised kelmused, altkäemaksu wõtmised jne. awalikkuse ette toodud ja karistatud saaks ning et paremini wõidelda riikliste ja seltskondliste wäärnähtuste wastu, muutub „Walwe“ nädala leheks, missugust soowi suur osa lugejaid ammugi on awaldanud ja milleks ka suur kaastõõ laialiste seltskondade poolt wõimalust annab. Nii hakkab siis „Walwe“ märtsikuust peale igal reedel ilmuma, kus juures hind iga numbri pealt endiseks jääb.

Toimetus.

RIIGIKAITSE KÜSIMUSEST.

1.

Käesolewa aasta algusel pühendasid kaks meie suuremat ajalehte — „Postimees“ ja „Päewaleht“ — kumbki ühe juhtkirja meie riigikaitse korraldamise küsimusele, arwustades meie praeguse sõjaministeeriumi tegewust ja otsusele jõudes, et meie sõjawäe korraldus, mis rahwale määratu suuri kohustusi peale pannud, kaugeltki oma ülesannetele ei wasta ja mitmesuguste puuduste all kannatab. Samasuguseid mõtteid awaldati

ka samal ajal ärapeetud tööerakonna kongressil, nagu seda „Waba Maa“ weergudel ilmunud kongressi aruanded kinnitasid.

See meie ajakirjanduse parema ja mõjuwana osa ühemeelne seisukoha wõtmine riigikaitse korraldamise kohta kutsus wälja sõjaministri kindralmajor Sootsi sulest pikema wastuwäiteartikli tema parteilehe „Kaja“ 13. ja 14. numbris, milles ta oma tegewust riigikaitse korraldamise alal igapidi kaitseb ja õigustada püüab.

Oli oodata, et nüüd ajakirjandus uuesti asja tema laialise riiklise ja elulise tähtsuse tõttu igakülge harutuse alla wõtab, et leida meie riigikaitse korraldamise alal õigemad ja rahwa enamusele wastuwõetawamat teed, — aga seda ei sündinud, meie ajakirjandus waikus ning waikib weelgi, nagu oleks kõik korras.

Ometi ei ole see aga mitte nii ja meie oleme sunnitud jälle asja kohta sõna wõtma, et ei saaks unustusesse jäetud ja surnuks waigitud need wäärnähtused meie sõjawäe ja riigikaitse korralduses, mis meie riiklisele olemasolule saatusliseks wõiwad saada ja mille kõrwaldamist iga kodanik wäsimatalt ja järelejätmatalt peaks nõudma. Sellepärast wõtame siin lähema arutuse alla need riigikaitse küsimusele pühendatud artiklid „Postimehes“, „Päewalehes“ ja „Kajas“.

Kõige suuremat tähelepanu nendest äratub kahtlemata pikem asjalik juhtkiri „Postimehes“ nr. 3.—4. 1. 22, — mis nähtawasti endise peaministri Jaan Tõnissoni kirjutatud ja mis laiemate ringkondade arwamist peegeldab. Selles juhtkirjas rõhutab autor selge sõnaga, et „meie ei saa praeguse sõjaministri ja walitsuse-enamuse waatekohti meie riigikaitse ja sõjawäe korraldamise asjus mitte õigeks pidada“, ning puudutab pikemalt peajasjalikult kahte küsimust:

1) meie sõjawäe juhtiwat koosseisu ja wiimase hingeolu ning 2) meie riigikaitse korraldamise kawa, ühenduses sõjaministeeriumi eelarwega.

Ta kirjutab:

„Meie sõjameeste ringkondes sünnitab õigusega palju kõnet nähtus, et meie sõjaministeeriumis ja sõjawäe-asutustes mõjusatele kohtadele wiimase ajal järjest rohkem ja rohkem niisuguseid mehi nihutatakse, kes Eesti wabadus-sõja päewil mitte meie wabaduswõitlejate rinnas ei seisnud, waid wõõrastes sõjawägedes kaasa wõit'esid, mis Eesti riiklise iseseiswuse wastu mitte sõbralikud ei olnud, waid otse waenulikud.“

Ja tsiteerides „Kajas“ nr. 295. l. a. ilmunud k.-m. Sootsi artiklist tema oletust meil olewate kolme liiki waadete kohta Eesti riiklisest tulewikust, kirjutab ta edasi:

„Meie arust on praeguste tõsiste Eesti kodanikkude hulgas wähe neid, kes tahaksid Wenemaaga föderalistlisel, liiati weel autonomistlisel alusel liituda. Iga tahes ei oleks sarnased paendlased, keda ükski enamlaste kartus Wenemaast eemale hoiab, mitte alalise sõjawäe wastu. Sest juba oma isikliku julgeoleku huwides kõneleksid sarnased olupoliitikalised võimalikult tugawa alalise sõjawäe poolt wähemalt niikaua, kui Wenemaal nõukogude-wõim maksab. Ühtlasi ei hooliks niisugused „föderalistid“ ehk „autonomistid“ mitte palju sellest, kas meie rahwas Wene rahwa hulka ära sulaks, wõi mitte. Nii on siis koguni asjata sarnase rühma olemasolu, kui teda ka tõesti leida oleks, riigikaitse seisukohalt üleüldse kõne alla tuua.“

Kuid ka muidu on hra Sootsi seletused mitmeti wildakad ja isegi ekslikud. Nii ei ole sugugi õige, nagu oleks ükski tema praeguse walitsusega selles äratundmises, et tõsist hädaohtu Eesti riiklisele iseseiswusele peajasjalikult just Wenemaa poolt karta on, olgu seal maksmas mistahtsugune riikline kord ja wõim.

Sellel seisukohal asume ka meie.

Niisama näib hra Soots ekslikult aru saawat J. Pitka ja tema kaaslaste seisukohast. Sest need ei salga sugugi mitte hädaohtu, mis meie riiklist iseseiswust Wenemaa poolt waritseb.

Nemad rõhutawad aga wabadussõja kogemuste peale toetades õigusega, et meie oma riigikaitse korraldamisel mitte ei tohi unustada isamaaliku waimustuse tähtsust, mis meie isamaa-kaitsejaid peab

wõitlusele kihutama ja wõitlemisel kandma. Selles äratundes hoiatawadki wähemalt mõned wanemad wabadussõja wahwamad juhid, et meie oma sõjawäkke, liiati weel juhtiwaile kohtele mitte ei pea koondama wõõraid ollusi, kes oma wõõra hingeoluga ära rikuksid, ehk wähemalt halwaksid Eesti isamaaliku meeoluga ja wabaduse-waimustuse meie isamaa-kaitsejate keskel.“

...„Alalise kaitsewäe tarwilikkust ei salga meiega mitte. Kuid ometi tohiks igapähe selge olla, et meie rahwal täiesti ülejõu käiks oma iseseiswat rahwusriiki majanduslikult üles ehitada ja rahwuskultuurilisi elunõudeid tarwilikult rahuldada, ühtlasi aga ligi 1.700 miljoni marka ehk üle 30 prots. kogu riigi-eelarwest alalise sõjawäe peale aastal kulutada. Ja ometi on tänawu walitsuse-esitajate seletust mööda sõjawäe kuluarwet äärmiselt wähenatud. Kaugemale minna ei wõida kokkuhoidmises mitte, ilma et rahwusliku julgeoleku huwilele tõsist kahju tehtaks.“

...„Praeguse walitsuse ajal on sõjaminister kindral Soots alalise sõjawäe wäljaarendamiseks selles sihis töötanud, mis tema oma awalikus seletuses, millest eelpool kõne oli, on tähendanud.

Seejuures on selgunud, et aluseks wõetud kawa juures meie riigi eelarwe sõjawäe kulude koorma all raskesti kannatab, ilma et riigikaitse alal isegi tarwilikud nõuded täielikult oleks rahuldatud.

Sellest jääb paratamata ainuüksi järgeldus teha, et sellel teel meie oma riigikaitset õieti wälja arendada ei saa, ilma et meie rahwas sõjawäe kulukoorma all ülemäära kannataks ja oma majanduslikes, kui ka kultuurilises arenemises kängu jääks, mis ka Eesti rahwariigi tulewikule saatuslikuks läheks.

Seejuures puutub waatlejale silma, et wiimase ajal, kus sõjaministeeriumi eesotsas kindral Soots seisab, meie sõjawäe korraldamisel mõjule tikub teataw Wene militaristlik hingeolu. Nagu kindral Soots eelpool puudutatud seletuses oma erakonna lehe weergudel ainult alalise sõjawäe ja mobilisatsiooni kawa tarwilikkust rõhutab, nii käib ka tema tegewusest juhtiva mõttena läbi sihikindel püüd meie sõjawäge korraldada iseäranis endiste Wene sõjawäelaste abil. Seejuures panakse iseäralikku rõhku ohwitserikogu omawahelise korpswaimu wäljaarendamise peale. Kogu riigikaitse asi peaks selle järele nagu kõrgemate sõjawäelaste

omawaheliseks asjaks kujunema, mille kohta teistel kodanikkul õieti muud ei tohi olla kui heaks võtta ja sõnakuulelikult täita!

Kõigest hoogab vastu õieti wana Wene militaristlik hingeolu, nagu see ka arusaadaw on, kui selle peale mõtelda, et selle woolu kandjad õieti kaugemale ilmas ei ole saanud kui Wene elu ja sõjawäe õhkkond.

See kõik on aga Eesti rahwariikluse alustele ja sihtidele, kui ka meie rahwa hingeolule wõõras, osalt isegi waenulik.

Meie oleme kaugel ära igast halemeelsusest, mis mitte ei tahaks kannatada ega kanda kindelt sõjawäelist korda ja waimu. Kindlasti seisame vastu igale demagoogiale sõjawäe asjus, mis meie riigikaitset nõrgendaks ehk holetusse jätkaks.

Otse ümberpöörduvalt: Eesti riikliku iseseiswuse ja rahvusliku julgeoleku nimel nõuame meie kindlasti, et kogu meie rahwast peab läbi käima kindel sõjalik waim ja walmisolek igal ajal oma riikliku iseseiswust ja rahvuslikku wabadust igapähe vastu kaitsta.

Kuid sellepärast peame täiesti ekslikuks meie riigikaitset wõimalikult tugewa alalise sõjawäe ja mobilisatsiooni korra kiiruse peale põhjendada.

Palju enam peab meil püüdeks olema terwet rahwast riigikaitseks sõjalikult kaswatada ja korraldada.

Seda ei saa aga mitte kätte Wene sõjawäelikkuse waimu õhutamise ja Wene sunni-sõjawäeluse teedel.

Eesti rahvuslik riigikaitse peab alalise kaitsewäe kui kindla tüwe ümber koondama kõik wõitluswõimsad mehed rahwusriikliku kodanikutunde ja rahvusliku waimustuse kandel.

Seejuures ei suuda rahvusliku riigikaitse korraldamise ja kasvatamise tööd mitte oma peale võtta sõjaministerium ega sõjawäe esitajad, nimetatagu neid kaitseleidu ülemateks ehk kuidas taht.

Siin peab liikuma pandama ja võimaldatama rahvusliku riigikaitse kohusetundest ja waimustusest aetud ühiskondlikud jõud ja korraldused.

Sõjawäe- ja walitsuseasutused üksi on siis wõimetud midagi ära tegema, isäranis kui nemad oma ülesannetest aina wõimu ehk kutseühikuse waimus kinni hakkaksid.

Wäike-arwulistest, aga hästi ettevalmistud ja tehniliselt warustud alalise sõjawäe ümber koonduwatest wõitluswõimsatest kodanikkudest kujunew rahwawägi kõige kõrgemas mõttes, täis sõjalikku kindlust ja korratunnet, ühtlasi aga täis rahvuslikku waimustust olgu Eesti rahvusliku riigikaitse korraldamisel meie ühiseks paleuseks ja ülesandeks.

Niisugune rahwawäelik korraldus ei pane meil mitte üleaurust tööjõudu sõjariistade all seisma, ei sünnita ka meie rahwale ülemääraseid kulusid.

Nii tähtsam osa „Postimehes“ ilmunud juhtkirjast, mis meile tema autorit näitab kui laialiste poliitiliste waadetega kodanikku ja riigimeest ning suurt isamaalast ja rahwuslast, kellel kodumaa hea käekäigu ja tulewiku kindlustamine südame peal. Oleks tahtnud uskuda, et meie sõjaminister neid ridu lugedes oma senise tegewuse tõsise kaalumise alla wõtab, sest nad puudutawad niiwõrd tähtsat küsimust, millest pealiskaudselt möödaminek kuritöö kodumaa vastu oleks, kuid — kindralmajor Sootsi wastuwäite artikkel „Kajas“ näitab meile just wastupidist, peegeldades ainult seda meile küllalt hästi tuntud kitsarinnalsust, upsakust ja jõnnakust, ning kogu artikkel näib ainult puudutatud enesetunde peale rajatud olema, kuna tema eesmärgina soow tundub — wastarinnal suud suluda. Ja „Postimehes“ ettetoodud wäidete peale reageerib ta järgmiselt:

„Peab märkima, et kaugelt suurem hulk meie ohwitseridest on kord ikkagi Wene wäes wõõraste wägede vastu sõdinud, kuid kui nad Eestisse jõudsid, täitsid nad oma kohut, niisama, kui meile hoopis wõõrad oma hingeolu poolest rootslased ja daanlased. Ei ole mingit kartust, et praegu, ehk ka warem rahwakerakonna juhi walitsemise ajal, meie sõjawäkke astunud ohwitserid tulewiku sõjas oma meeoleolu poolest halwemini sõdiks, kui wabadussõjast osawõtjad. Ja kui kellegil see kartus peaks olema, siis ei too pakutud abinõu — rahuajal sarnaste sõjawäest kõrwale hoidmine — mitte parandust, sest sõjaajal tuleb neid nii kui nii mobiliseerida, ja sõjaaegne meeoleolu on hoopis tähtsam, kui rahu-aegne. Sellepärast, kui „Postimehel“ meeoleolu pärast kahtlus on, peaks ta nimelt soowitama neid rahuajal sõjawäes pidada, et nende meeoleolu enne uut sõda ära parandada. Kuid „Postimehe“ soowitatud abinõul on ka weel teised pahad küljed. Nimelt oleme meie senini pida-

nud sõjawäge tegelikult väljaspool poliitikat, ja meie ei ole mitte pärinud, missuguse poliitilise rühma poole keegi wäejuht hoiab. Täidab tema oma kohusi ausasti, siis on tema poliitilised waated tema kodune asi. „Postimehe“ poolt soovitatud ohwitseride jagamine on tingitud mitte sedawõrd nende sõjalistest teadmistest, kui rahwuspoliitilistest waadetest. See oleks sõjawäesse poliitika wiimine. Ja kui samm tehtud, tuleb teine, ja lõppude lõpuks hakkab siis iga sõjaminister ohwitserisid poliitika teenete järele hindama ja ainult oma poliitilise rühma mehi wäejuhatuses sallima, mis sõjawäe lagunemisele wõib wiia. Ka teine sõjawäe organisatsiooni põhimõte, et iga ülem organistatusele enesele kohaseid abilisi wõib walida, saab sellega rikutud.

Tegelikult on aga asi nii kujunenud, et kuna meil kõrgema ja ka rahuaegse sõjawäe haridusega ohwitserisid wähe on, sõjawäe organisatsioon selle all kannatab. Seda puudust on rahwaerakonna walitsus omal ajal omalt poolt süwendanud, suure hulga wanemaid wabadussõja juhte wäeteenistusest wabastades. Sellepärast tuli kõrgema ja rahuaegse haridusega ohwitserisid, selle peale waatamata, kas nad wabadussõjast osawõtsid, ehk mitte, wõtta nendele kohtadele, kus sõjaaegse haridusega ohwitser hakkama ei saa. Seda tehti nende ligemate ülemate soowil ja ettepanekul, sest wastasel korral oleks raske wägesid õpetada, mis sõjawäe rahuaegne töö õieti ongi.

Sellewastu on aga peaasjalikult Wene lipnikkude koolidest väljatulnud ohwitserid, ja seda lihtsalt kõha küsimuse pärast, sest ei ole ju kellegile armas näha, kui teine tuleb ja suurema palgaga koha nina eest ära wõtab. Ehk küll nendel lipnikkude kooli lõpetanud ohwitseridel oma kooli põhikirja järele rahuaja teenistuse peale pretendeerimiseks õigust pole, kuid teiste puudusel tuleb neid pidada, mis juures neid kõrgemate eriharidusega kohtade peale kuidagi ei saa nimetada, sest neil selleks teadmisi küllaldaselt pole, muidugi seni, kui nad oma sõjalist haridust kursustel pole täiendanud.“

...„Mis puutub endiste Wene sõjawäelaste abisse, siis ei ole siin küllalt selge, kas „Postimees“ räägib eestlastest, ehk muulastest. On siin jutt eestlastest, siis peaks „Postimehel“ teada olema, et meil mingisugust jäägripolku Saksa sõjawäes teenimas polnud, nagu

soomlastel ja sellepärast ei ole meil siis Soome eeskujul ja „Postimehe“ soowil endiseid Saksa sõjawäelasi abideks walida, waid meie mehed teenisid kõik Wene sõjawäes, missuguste kogemustega nad wabadussõja wõidurikkale lõpule juhtisid. Mõtleb siin „Postimees“ muulasi, siis peaks temal ka küllalt selge olema, et kuna meil wäga wähe kõrgema sõjawäelise- kui ka sõjaerialalise haridusega mehi on, meil raske on ilma muulasteta läbi saada, ja meile arusaadawa keele oskus lubab ka selle tõttu endisi Wene sõjawäelasi ärakasutada. Et see nõnda on, wõib endine merejõudude juhataja, aseadmiral Pitka sama tõendada „Lennuki“ kordaseadmisel. On ju teada, et lugupeetud aseadmiral sedawõrd Eesti rahwustlane on, et teda marurahwustaseks nimetada sugugi liialdus pole. Kuid sarnane hingeolu ei keelanud temale muulasi ametisse wõtmast, kui „Lennukit“ tuli korda seada ja kui selleks wastawa ettevalmistusega eestlasi ei leitud. „Lennuk“ sai ruttu käima, ja tema peal oli üleüldse 21 ohwitseri, nende seas 15 muulast, ja eriteadlaste madruste kohtadel oli kuni 30 Wene madrust-kommandanti, kes eestlaste walwe all töötasid. Aega mööda, kui Eesti mehed õppuses edasi jõudsid, seati nad muulaste asemele, ja praegu pole terwes laewastikus nõnda palju muulasi, kui sellel ajal ühe laewa peal oli. Arwan, et aseadmiral Pitka ilma hädalise tarwiduseta muulasi teenistusse ei oleks wõtnud. Sarnane hädaline tarwidus pole praegugi täielikult lõppenud. Ka maawäes on muulaste arw wähenenud, ja pole nad sugugi wastutawatel kohtadel, waid enam tehniliste eriteadlaste ja instruktorite alal. Koik sõjaministeeriumi walitsuste ülemad, koik diwiisi- ja polguülemad on eestlased, ja suuremaks kohaks muulaste käes wõib pidada sõjaministeeriumi walitsuste tehnilisi abisid, kes aga täielikult oma ülemate juhtnõõride järele töötawad. Tuleb weel märkida, et nende muulaste wastu ei ole tulnud mitte ühtegi kaebtust nende mitteloaalsuse, ehk mõne kuritarwiduse kohta. Sellega ei taha ma muidugi tõendada, nagu oleks ainult muulased head ülemad, waid seda et meil on tõesti korda läinud muulaste seast ainult paremaid ja hädapärast tarwiisi tööjõudusid saada.“

Wõtame need k.-m. Sootsi wastuwäited lähema waatluse alla.

On täiesti õige, et kaugelt suurem osa meie ohwitserisid on kord ikkagi Wene

wäes wõõraste wägede wastu sõdinud, — see sündis muidugi sel ajal, kui Eesti ainult suure ja lahutamata Weneriigi osa oli ja kui Eesti iseseiswusest ainult mõned üksikud unistada julgesid, selle saawutamiseks isegi mitte wõimalusi nähes. On õige ka, et waldawalt suurem osa neist ohwitseridest (kõik igatahes mitte) Eestisse jõudes siin oma kohut täitsid, niisama, nagu meie wabadussõjast osawõtnud wabatahtlikud — wäljamaalased. Kuid enam kui kahtlane on aga k.-m. Sootsi järgmine wäide, et „ei ole mingit kartust, et praegu, ehk ka warem rahwarakonna juhi walitsemise ajal, meie sõjawäkke astunud ohwitserid tulewiku sõjas oma meeoleu poolest halwemini sõdiks, kui wabadussõjast osawõtjad.“ Selles lubatagu meil wastupidisel arwamisel olla ja nimelt järgmistel põhjustel:

Kui rewolutsiooni lahtipuhkemisel Wenemaal ja Wene sõjawäe lagunemisel ärksamate eestlaste-isamaalaste poolt rahwustlike wäeosade wormeerimisele asuti, siis ilmusid kõik kindlama rahwustundega ohwitserid-eestlased kõiki wõimalikke abinõusid kasutades Wenemaalt kodumaale, et ennast siin oma rahwa ja kodumaa teenistusse anda. Leidus aga ka neid Eesti rahwusest ohwitserisid, kes oma wäikse kodumaa wastu külmaks olid jäänud ja kelle kõrwust kuite — kodumaale ilmuda — mööda kõlas, leidmata wastukaja nende südames. Nad püüdsid wiimase wõimaluseni Wene ohwitseridena Wene wäkke edasi jääda, ja kui see enamuse wõimulepääsemisega wõimataks oli saanud, siis walgusid nad enamusewastastesse Wene „walgetesse“ armeedesse, kelle eesmärgiks oli rewolutsiooni mahasurumine ja endise Wenemaa jaluleseadmine, — selle asemel, et kodumaale tulla ja siin oma saatust kogu Eesti rahwa saatusega jagada. Kui Saksa okkupatsiooni lagunemisega waremalt kodumaale tulnud Eesti ohwitserid teiste kodanikkude eesotsas meelegeitlist wõitlust oma kodumaa ja rahwa iseseiswuse ja olemasolu eest algasid, jäid need teised ohwitserid Wene „walgetesse“ armeedesse edasi, wõideldes, nagu seda üks nende hulgast — polkownik Tõrwand — läinud aastal awalikult ajalehe weergudel tunnistas, — „welikodershaw-naja Rossija idee enese unustusest päästmise eest“. Eesti saatuse wastu jäid nad külmaks, Wene rewolutsioon, mis Eestile wabaduse ja iseseiswuse wõimaldas, oli neile wastuwõtmata, — kuid nad uskusid enamuse püsimatusesse Wenemaal ja kiirsesse Wenemaa „uuestisündimisesse“ ning jäid „walgetesse“ armeedesse edasi, et oma

seisukohta tulewiku Wenemaal „uuestisündinud“ Wenemaal mitte kaotada. On selge, et neid selles otsuses juhtis wana Ladina wanasõna — „ubi bene, ibi patria“. Meie häbiks peame aga weel tunnistama, et Eesti rahwusest ohwitseride hulgas ka neid leids, kes punasesse wäkke jäädes Eesti wabadussõjate wastu lahinguwäljal astuda tagasi ei kohkunud.

Saatuse tahtmisel läksid aga kõigi nende renegaatide lootused luhta, — „walged“ armeed lagunesid, punawäelastel-eestlastel läks enamline reshiim raskeks, ja meie wabadussõja õnneliku lõpu järele hakkawad nüüd need „blagoroodijed“ ja „seltsimehed“ Eestimaale walguma. Oli tarwis ju uut „kodumaad“ leida, ja selleks wõis parema puudusel ka wäike unustusesse jäänud Eesti olla — vähemalt ajutiseltki!...

Wõis oodata, et need herrad Eestisse pääsedes siin igalpool kõige suurema põlguse alla langewad, kui äraandjatele wäärilised renegaadid, aga ei, — nad wõetakse oma endiste „odnokaschnik'ute“ poolt lahkesti meie sõjawäkke wastu, neile awanewad koguni sarnased tähtsad ja wastutusrikkad kohad, nagu seda on kindralstaabi walitsuse ülema, diwiisi staabiülema ja teised kohad, ning weel enam — mõnele neist (näituseks polkownik Tõrwandile) loetakse koguni „walges“ armees wäljateenitud aeg auastmes kinnitamisel, olgugi, et Sõjawägede Ülemjuhataja päewakäsk Wene wäes wäljateeninud aega ainult 1917. aasta 6. detsembrini lugeda lubab. Eesti wabadussõja läbiteinud ohwitserid on aga nende eest lahkuma sunnitud.

Sõjaministril k.-m. Sootsil on aga weel julgust neid kaitseda, — ja kui tema tähelepanu selle peale juhitakse, et neid herrasid olupoliitikusi ja „ümbERPöörnud“ renegaate usaldada ei wõi, — siis jatku k.-m. Sootsil jultumust neid eeldamisi koguni meie wabadussõjast osawõtjatega wäärilisteks tunnistada. Ja ta wastab kõigi hoiatuste peale pöörase wäitega: „kui kellegil see kartus peaks olema, siis ei too pakutud abinõu — rahuajal sarnaste sõjawäest kõrwale hoidmine — mitte parandust, sest sõjaajal tuleb neid nii kui nii mobiliseerida, ja sõjaegne meeoleu on hoopis tähtsam, kui rahuagene.“ Ning sellepärast arwab k.-m. Soots, et neid herrasid tuleb „rahuajal sõjawäes pidada, et nende meeoleu enna uut sõda ära parandada“.

Kõigile on tuntud Wene wanasõna — „sõõda hunti kuidas tahad, ikka wahib ta metsa poole“. Seda wanasõna wõib õigu-

sega makswaks lugeda ka nende „ümbepöörnud“ ohwitseride-renegaatide kohta.

Selle tõenduseks üks näitus:

Kui meie wabadussõda algas, astus endine Balti parun ja Wene merewäe ohwitser asekapten Salza Eesti wäkke teenistusse ja määrati kui end. staabiülem merejõudude juhataja staabiülemaks. Selle koha peal püsis hra Salza kuni 1919. aasta suwe alguseni, see tähendab, ajani, kus Põhja-Lääne armee omale „jalad alla sai“, ja lahkus siis Eesti merewäest, ülemannes Põhja-Lääne armeesse, kus tal kui meremehel õieti midagi teha polnud. Sinna jäi kapten Salza kuni nimetatud armee kokkuwarisemiseni, mille järele ta end uuesti Eesti wäkke wastu wõtta palus. Olgugi, et aseadmiral Pitka hoiatas kapten Salzat pärast sõja lõppu uuesti Eesti wäkke wastuwõtmast, wõeti kapten Salza ikkagi meie sõjawäkke wastu ja nimetati uuesti merejõudude staabiülemaks, missuguse koha peal ta weel tänapäewani teenib.

Kas see näitus tõesti küllalt ei selgita, et kui Wenemaal enamlus peaks langema ja uuele „wiisakamale“ walitsusele aset andma, et siis herrad Salza, Törwand ja Co. uuesti wanasõna hundina metsa, s. t. Wene maale, tagasi pööravad, unustades oma senisele „leiwaisale“ koguni „aittä“ ütlemast?! Sellepärast oleks täiesti asjata waew ja tühi töö nende herrade „isamaalist meeolu“ siin parandama hakata, selleks meie sõjawäge katsejanesena tarwitades. Eesti sõjawägi pole nendeks eksperimentideks kohane ja ärgu wiidagu teda nii kaugele; kuni ta ise enese hulgast neid „meeleoluhaiheid“ wäljaheitma hakkab. Et see wõimalik wõib olla, selle tõenduseks olgu siin tõsise sümptoomina nimetatud Wabariigi ohwitseride keskkogu koosolekul 18. detsembril l. a. peetud läbirääkimised käesolewa küsimuse üle ja samas asjas waldawa häälteenamusega wastuwõetud alamkapten O. ettepanek.

Ja siis see imelik wäide, et „sõjaaegne meeolu on hoopis tähtsam, kui rahu-aegne“. See näib wilets, labane mõttewasung olewat, sest peaks ju ometi kõige lihtsama tõena selge olema, et just rahu-aegne sõjawägi mobilisatsiooni puhul selleks põhikihiks, selleks aluseks ja selleks wundamendiks saab, kelle meeolu peale mobiliseeritud tagawarawäelaste ja nekrutite meeolu peab baseeruma. On rahu-aegse tegewa sõjawäe meeolu nõrk ja kindlusteta, siis ei suuda kunagi mobiliseeritud sõjawäelased seda meeolu tõsta ja kindlustada, waid just wastupidi — see nähtus wõib sõ-

jawäe lagunemise enesega kaasa tuua. Ja sõjaministeeriumi töö eesmärk rahuajal ongi ju eeskätt selles, et igal ajal oleks wõitluswalmis wankumata kindla meeoluga hästi korraldatud rahu-aegne sõjawägi, kelle peale sõjawäeteenistusest wõõrdunud tagawarawäelased ja wilunata nekrutid ennast wõiksid toetada, kui meil juba rahu-aegse sõjawäe pidamine otsustatud on.

Kui kindralmajor Soots oga tõesti teisisi mõtleb ja see tema wäide mitte ainult ebaõnnestanud poleemiline wõte ei ole, siis on ta sellega enesele kui sõjaministrile kriipsu peale tõmmanud ja on enese kui sõjaministri pankrotiks tunnistanud ning tema koht ei tohiks enam päewagi mitte meie sõjawäe eesotsas olla.

On küll tõsi, et neid Eesti kodakondsusesse wastuwõetud „meeleoluhaiheid“ deniikinlasi, koltschaklasi, „põhjaläinud“ armeelasi ja punawäelasi sõjaajal nii kui nii mobiliseerida tuleb, kuid neid tohib siis ainult vähema wastutusega tähtsusetate kohtade peale nimetada, waatamata nende austme peale, ja seal kas wõi walwe all korralikult oma kohuseid täitma sundida, selle asemel et neid rahuajal tähtsatel ja wastutusrikastel kohtadel pidada, lootes, et nad seal oma meeolu parandawad. See on lubamata kardetaw mäng, sest waewalt wõib nende meeolu paranemisesse uskuda, — pole meil ju tegemist lastega ega alaealistega, waid tulest ja weest läbikäinud elukogunud ja wäljakujunenud iseloomuga meestega, keda maiusega ega mängukanniga (sooja kohaga) ära meelitada ei saa, kuna nende teenistuses pidamine tähtsatel ja wastutusrikastel kohtadel sõjawäelaste massi, nii ohwitseride kui ka sõdurite, meeolu rikub ja tegewust halwab ning ülemate autoriteeti kõigutab. Sest missugune aukartus wõi lugupidamine wõib ohwitseril ehk sõduril oma ülema wastu olla, kelle tume minewik tal teada ja kelle tegewust ning igat sammu ta tahtmata põhjendatud usaldamatusega jälgib.

Peaks selge olema, et see nähtus sõjawäe meeolu ei kindlusta, waid wastupidi ainult demoraliseeriwat mõju awaldab ja sõjawäe üksmeelt kõigutab. (Järgneb.)

Miles.

ÜKS REWIDEERIMISE LUGU.

Tallinnas Uue ja Aia tänawa wahel asuwad endised Wene sõjawäe inseneri-ladud, mis praegu meie sõjawäe warustuswalitsuse alla kuuluwad ja korteri- ja ehitusosakonna

ladudeks nimetatakse. Peale Wene ja Saksa wägede lahkumist jäi neisse ladudesse maha hulk kõikisugu ehitusmaterjaali ja muud kraami, mis Eesti Wabariigi omanduseks tunnistati ja mille kindlaksmääramine ning registreerimine wastawale komisjonile ülesandeks tehti. Imelikul kombel jäi aga suur osa mitmesugust ehitusmaterjaali, nagu raud, palgid, tsement, tõrw, wärw, telliskiwid ja muud, komisjonile silmade wahela ja raamatutesse sissekandmata. Registreerimata jäänud warandust hakkasid aga nupukad ladudewalitsejad ja teised ametnikud oma kasuks tarwitama, selle hinnalise warandusega kasulikku äri tehes.

Algatuse tegid, nagu kord ja kohus, muidugi „suuremad“ mehed ja siis nende järele alustasid tegewust ka „wäiksemad“. Wiimastest kukkusid aga mõned oma „äri-“ sisse ja sattusid kohtuwõimude kätte, kuna aga esimesed kõrwale jäid. Ning wiimaks kujunes asi sarnaseks, et sõjawäe warustuswalitsuse ülem tahes ehk tahtmata sunnitud oli sammusid astuma, et kindlaks teha, mis nendes ladudes ometi sünnib.

21. septembril 1920. a. määrati warustuswalitsuse ülema poolt päewakäsuga nr. 18. komisjon korteri- ja ehitusosakonna ladude rewideerimiseks. Ühes sellega sai aga komisjoni esimehele suusõnaliselt öeldud, et rewideerimist tuleb „pealiskaudselt“ toimetada. Mis tähendab sõna „pealiskaudselt“, see peaks lugejatele ka ilma lähema seletuseta selge olema.

Komisjon algas aga tööd nii, nagu seda seadus nõuab, s. t. algas kõige põhjalikumalt rewideerimist. See ei meeldinud aga warustuswalitsuse ülemale polkownik Rotbergile ning algawad süstemaatilised takistuse tegemised komisjonile töötamises, nagu seda nii warem kui ka hiljem sarnastel juhtumistel ette tulnud: kutsutakse ära komisjonist üks ehk teine komisjoni liige ja lõpuks kõige tähtsamal töö ajal kutsutakse ära koguni komisjoni esimees ning saadetakse teisele kohale uude komisjoni, millega komisjoni töö seisma pandakse.

Siiski kõigi takistuste peale waatamata wiis komisjon ladude rewideerimise läbi, lõpetas töö 17. detsembril 1920. a. ja seadis rewideerimise kohta kokku akti nr. 4., mis kõigi komisjoni liikmete ja kontrolli esitaja poolt alla kirjutati ja 14. jaanuaril 1921. a. sõjawäe warustuswalitsuse ülemale raportiga nr. 6. ette kanti, ühes tõendawate dokumentidega ja asjalikkude tõendustega.

Rewideerimise juures tuli ilmsiks mitmesuguseid kuritarwitusi ja seaduserikkumisi,

mis, mis kõik ühes wastawate seaduse §§-ga akti üles wõeti. Waatamata selle peale, et kuritarwitused selged olid, ei saadud aga akti prokurööri kätte uurimise toimepanemiseks, ega teist eksemplaari riigikontrolli, waid asjale jäi kõik andmata...

Toome siin sellest aktist mõned karakterlisemad kuriteod ja seaduserikkumised:

1) Sõjawäe korteri- ja ehitusosakonna ülema päewakäsuga 20. aprillist 1920. a. nr. 115. § 5. on laduwalitseja nime peale Soomest elektrimaterjaalide ostmiseks 444 tuhat 754 Eesti marka wälja kirjutatud, kuna see raha tegelikult aga inseneer Rosenthalile wälja on antud, kes ka Soome saadeti „isiklikult“ neid materjaale ostma.

Sellega on mitmekordselt seaduse wastu eksitud:

a). Raha kirjutati ühe isiku nimele, anti aga wälja teisele.

b). Anti ühe isiku kätte suur summa — 444.754 marka, kuna aga ülemjuhataja päewakäsk nr. 100. — 1919 üle 30.000 marga ühe isiku kätte anda ei luba, niisana ka „isiklikku“ ostmist sellest suurema summa peale.

c). Elektrimaterjaalid osteti „isiklikult“, ilma et enne awalikku wähepakumist wälja oleks kuulutatud, nagu seda seadus suurema summa peale ostmisel nõuab.

Lõpuks on ostmisel nende materjaalide eest Soomes kallimat hinda maksetud, kui seda sel ajal Tallinnas saada wõis, millega riigile 38.625 marka kahju on tehtud, juurearwamata weel sõidu ja weokulud.

2). 16. aprillil 1920. a. ostis inseneer Rosenthal Soomest „isiklikult“ 2500 elektrilampi mitmesuguses suuruses korteri- ja ehitusosakonnale, makstes lampidest: 6-küünl. 110 wolt. — à 65 mrk. 60 p. ja 16 k. 220 w. — à 86 mrk. 85 penni (arwe nr. 6. aruanne nr. 33.).

Kuna samal ajal Tallinnas needsamad elektrilambid 45—50 ja 80 Emrk. tükk maksid, on selle „isikliku“ ostmisega, mille summa üle 163.000 E. marga ulatab, riigile 25.875 marka kahju tehtud, juurearwamata weel sõidu ja weokulud.

3.). 9. septembril 1920. a. osteti ühise „Osa“ kaupmehelt Haasowilt 1602 pd. 21 naela mitmesuguses suuruses traatnaelu, keskmise hinnaga 1750 marka puud. Ostmine toimetati kodusel wiisil, ilma et oleks tehtud mingisuguseid tingimisi wõi lepingut, millega riigi huwid silmas oleks peetud.

Naelte wastuwõtmise päewal tõi kaupmees Haasow suuremamõdulisi naelu rohkem, kui esialgsel pakkumisel oli lubanud, nimelt kolmetollilisi naelu wähem ja nende

asemel neljatollilisi 54 puuda 4 naela rohkem, kahetolliliste asemel kolme ning kolme ja pooletollilisi naelu ja samuti ka teistemõõduliste naeltega. Teatawasti on aga vähemamõõdulised naelad kallimad. Peale selle oli üleüldisest naelte kaalu summast 15 puuda 31½ naela puudu ja tegelikult wõeti wastu kõigest 1586 puuda 29½ naela, kuna arwe järele 1602 puuda 21 naela eest wälja maksti (arwe on päewakäsus nr. 40. § 4.). Kuna sel ajal naelad Tallinnas müügil 1400—1600 marka puud maksid, on selle ostmisega sw. korteri- ja ehituse osakond riigile kogusummas 428.258 marka kahju teinud. Rewideerimise juures äratas tähelpanu weel asjaolu, et enne seda ostmist naelu ladus küllalt oli ja et sel ajal naelte hinnad päew-päewalt langesid, kuna naelte tarwitamine, nagu seda laduraamatust näha, vähene oli.

4). 24. augustil 1920. a. ostis korteri- ja ehituse osakond „Robori“ kontorist 941 puuda katuseplekki, makstes plekist 1260 marka puud. Niisamasugust plekki pakkus samal ajal kaupmees Shurawlew 1200 margaga puudast. Kuid waatamata selle peale osteti ikka „Robori“ kontorist 60 marka puuda pealt rohkem makstes, millega riik 56.460 marka kahju sai.

Need etteoodud faktid on osa kõigist, mis aktis nr. 4. üleswõetud. Selle akti järele on riik kogusummas 524.896 marka kahju saanud, peale selle weel puudujäägid materjalides 36.370 marga wäärtuses.

A. K—r.

KONSERWIDE WALMISTAMISEL SÕJAWÄELE KA LINNAWALITSUST PETETUD.

(Waata „Walwe“ nr. 6. — „Huwitaw algus, weel huwitawam lõpp“).

Teatawasti on meil määrus maksew, mille järele kõik linna weetawad tapetud loomad linna tapamajas läbi waadatud ja registreeritud peawad saama, kus juures nende pealt teatud linnamaks wõetakse. Niisama wõiwad loomad linnas ainult tapamajas tapetud saada, kus juures nende pealt samuti teatud linnamaks wõetakse.

Nagu nüüd selgub, on aga konserwide walmistamisel sõjawäe warustuswalitsusele sellest määrusest mõõda hiilitud, kuna lihunik Scheer, kes isand Kalmile liha muretses, maalt ostetud loomi ilma tapamajas registreerimata üle „Ülemiste“ („Dwigateli“) jaama linna Kalmi wabrikusse wedanud, et asi vähem tähelepandaw oleks. Sel teel

pääses lihunik Scheer linnawalitsust tüsates linnamaksust.

Toome selle tõenduseks siin mõned näitused:

1920. aastal enne Jõulu toodi Tallinna isand Kalmile 2000 puuda külmetanud looma liha, mis tapamajas teadmata; 2. märtsil 1921. a. toodi isand Kalmile wabrikusse 33 looma, kuna tapamajas on registreeritud kõigest 5 looma; 5. märtsil toodi wabrikusse 15 looma, linna tapamajas registreeritud — 1 loom; 9. märtsil toodi wabrikusse 20½ looma, linna tapamajas pole registreeritud ainustki; 11. märtsil toodi wabrikusse 14½ looma, tapamajas pole registreeritud ainustki; 14. märtsil toodi wabrikusse 28 looma, tapamajas pole registreeritud ainustki; 15. märtsil toodi wabrikusse 18 looma, tapamajas registreeritud — 1 loom; 17. märtsil toodi wabrikusse 14 looma, tapamajas registreeritud — 13 looma; 18. märtsil toodi wabrikusse 21 looma, tapamajas registreeritud — 16 looma; 19. märtsil toodi wabrikusse 27½ looma, tapamajas registreeritud — 2 looma; 21. märtsil toodi wabrikusse 52½ looma, tapamajas registreeritud — 24 looma; 1. aprillil toodi wabrikusse 10 looma, tapamajas pole registreeritud ainustki; 4. aprillil toodi wabrikusse 18½ looma, tapamajas pole registreeritud ainustki.

See kõik näitab, et need loomad Kalmi wabrikusse ilma tapamajas registreerimata on toodud.

Kui lugeda linnamaksu 114 marka iga looma pealt, siis on juba nende ülalnimetatud loomade pealt Tallinna linnawalitsusel isand Scheerilt 24.390 marka saamata jäänud. Kuid see summa tõuseb kahtlemata hulga suuremaks, kui arwesse wõtta, et 1) meie kõikide loomade arwu, mis pooleteist kuu jooksul ilma tapamajas registreerimata isand Kalmi wabrikusse toodud, siin mitte üles pole lugenud, waid ainult mõned näitused toonud ja 2) et kümnepuudaliste loomade pealt tapamajas juba 235 marka linnamaksu wõetakse.

Ei saa siin weel tähendamata jätta, et isand Scheer ka salaja kodusel wiisil loomi on tapnud, mida näitab fakt, et 23. märtsil wabrikusse toodud liha hulgast komisjon ka haige looma liha leidis, missuguse tapmist linna tapamajas ei lubata ja missugust looma sel päewal seal ka registreeritud ei ole. Olgugi, et sellest warustuswalitsuse ülemale raportiga nr. 30. — 14. weebruaril 1921. a. ette kanti, ei pandud asja tähele ja sellel raportil tagajärgi ei olnud.

Meie usume, et Tallinna linnawalitsus võimalusi ja teid leiab isand Saheeri wastutusele wõtmiseks wastawa makswa määruse rikkumise eest ja maksmata jäänud linnamaksu „ülewiimiseks“ isand Scheeri kurgust linna laekasse.

Ergo.

MIS PEAB SEE TAHENDAMA, HRA WALISMINISTER ?

Otse kokkuma paneb meie ametiwõimude salliwus juba ammugi kelmuses kuulsaks saanud isikute wastu, kes jultunult meie wäikse riigi kulul ja nimel küll elawa ja eluta salakaubaga „geschäfti“ teewad. Jätkus tuleb mõteldes, et kelmide tegewusele, kõigist kõnelemistest ja kirjutamistest hoolimata, mingit piiri ei panda, waid koguni weel awalikult diplomaatlistes wagunites juute ja teisi weetakse, kes otse teotawalt Eesti iseseiswusest kõnelewad ja isegi selle wastu sõjariistus on wõidelnud. Äraandjad, selle asemel, et trellide taha neid paigutada, lastakse abiraha saamas käia, kes kõige suurema jultunusega — awalikult 25—50 tuhat marka abiraha nõuawad.

Nii näituseks tuli 1. a. detsembrikuus opteerimise komisjoni tegelase hra Erjapea kolmerealise tunnistusega Eestimaale Elisabeth Peetri t. Bulötschewa ja tunnistus sisaldas, et Bulötschewale on sissesõit Eestisse lubatud, on maksw 5 päewa ja makswuse kestwus küünib 31. detsembrini 1921 a. Preili Bulötschewa oli Narwa karantiinis 5 päewa, lasti enne karantiini lõpu aega wälja, tuli Jõhwi arst Turtschaninowi juure ja läks seal Mäetaguse mõisa, kus ka praegu wiibib.

Kas on sarnane, hra Erjapea kui riigiametniku ja õigusteadlase, teguwiis lubataw, ning kas ei ole see mitte karistataw, ja kas sarnased salakaubad meil weel kaua lubatawaks jäewad?

Teine näitus.

Kui Eesti riik meeleheitliselt oma olemasolu eest heitles ja Eesti poegi isamaa eest wälja kutsus, jäi äraandja Julius Mihkli poeg Lehtmets kurdiks hüüetele, aga kui punawägi Salla walda tuli, oli Julius Lehtmets see, kes oma isamaa eest kohe punawäkke astus, wõideldes Eesti wägede wastu. Eestist lahkus, wiimaks Narwast taganedes enamlaste remontrongi nr. 33 peale läks, sellega Narwa, Oudowa ja Pihkwa all Eesti wastu tegutses ning wiimaks, kui Eestiga rahu tehti, Poola wägede wastu sõdis, kus ta kuni detsembrikuuni teenis.

Seal saab mees Salla wallast kirja teel käsu, ilmuda Moskwa opt. komisjoni te-

legrafist Richard Johannese p. Lehtmetsa juure — opteerimiseks Eestisse. Moskwas antakse mehele teada, et teda saab Eesti opteeritud wõõraste paberitega ja et sellega nõus on nii Eesti konsul kui ka opt komisjon. Mehe käest wõetakse päewapilt ja kleebitakse see Woldemar Johannese poeg Lehtmetsa nime all passi peale ja Eesti saadiku asetäitja hra Wellner kirjutab passile alla 23. detsembril 1921 a. ning waju- tab kahele poole Julius Lehtmetsa pildile pitseri peale, kuigi see Woldemar Lehtmetsa passil on. Samal ajal õpetatakse teda, kuidas Eestisse tulla, siin teised tunnistused ette panna, mis hra A. Tammanni allkirjaga kinnitatud, ja wiimaks antakse temale tunnistus 1. weebruarist 1922 a. nr. 854, mis annab luba kulleri wagunis nr. 350 kuni Tallinnani sõita ning seal juures, nagu passilt loeme, peawad kõik kodanlised ja sõjawäe wõimud teda toetama. Ärasõites rõhutatakse, et asjast saab ka Narwa teatud.

Aus punakaartlane sõidab puutumata „diplomaatilises“ wagunis nr. 350 kuni Narwani, kus ta karantiini palutakse, tunnistused wälja antakse ja wäejooksik ning äraandja on uhkesti aus ja hiilguses „rõõwalitsuse ja kodanluse riiki“ (nii nimetasid enamlased 1918 a. Eesti wabariiki) jõudnud, kuna Eesti eest heitlejad ja pantwangid weelgi Wenemaal hoiglewad.

Krooniks neile kahele näitusele ilmub Eestimaale Karl-Samuel Peetri p. Hanson kui pantwang ja annab sõjaministrile palwekirja, nõudes 25 tuhat marka tasu riiete muretsemiseks ja 25 tuhat marka toetusraha, sest Wenemaal wangis olles olewat ta Eesti eest kannatades palju warandust kaotanud. Kindral Soots teeb palwekirjale resolutsiooni, et tema ei wõi maksta ja juhib kellegi teise poole. Ja mees mõtlebki Riigiwanema poole pöörata.

Kes on siis see Karl-Samuel Hanson?

Seletame seda lühidalt:

Sakslaste tulekul Eestimaale, teenis Hanson metsaasjanduse kantseleis, kuid wõttis kätte ja sõitis Wenemaale, kust aga warsti jällegi tagasi tuli. Siit wõttis ta Maasi, Kleinmüllerite ja teiste kaasteenijate käest wolitused kaasa ja sõitis jällegi Wenemaale — raha järele. Raha wõtab ta küll wälja, kuid tagasi ei tule, waid astub punawäkke teenistusesse, nimelt Tallinna kommunistlisesse polku Ritti staapi ja siis marsitakse Eestimaale. Aseri Kõrkkülas saadakse kätte 4. Eesti polgu ohwitserid Madé ja Almann. Pandakse wiimastele ette astuda punawäkke, kuid mehed jääwad truuks Eestimaale. Made ütleb koguni, et

tema ennast ei müü, mille peale ta wälja wiiakse ja maha lastakse, kuna Almanri paar hoopu wastu nagu isiklikult Ritti käest saab ja siis eemale wiiakse, kus ta „kadunuks jääb“. Selle juures ei ole Hansoni käed puhtad.

Haljalani jõudes läheb Hanson kolmandasse roodu, kellega Tapani jõuab ja siis woolawad Rakwere Transwaali tänawale nr. 11 wiljakoormad, kuna Hanson ise 26. detsembril 1918 a. järele jõuab ja Rakwere tribunaali hiilib, kust jaanuarikuul 1919 a. lahkub, wahwuse eest 1. Tallinna kommunistlise polgu adjutantiks saab, siis 43-b etapi komendandiks, kus isiklikult 3000 wangi konwoeerib. Osa neist wangidest pistab jooksu, kuid karabiiner Hanseni käes töötab nii, et ta Petrogradis seletab, et 300 wangi olla tema ise maha lasknud. Sugulané protesteerib küll sarnase mõrtsukatöö üle, kuid Hansonile teeb see nalja.

Pihkwa wäeliinil paneb ta talumehe puu külge, laseb pauke ja tunneb inimese waewlemisest rõõmu. Wõtab paar siga, wiib Pihkwa turule ja müüb ära.

Kui 24. mail 1919 a. tema ülem Ritt üle tuleb, et siin mässu sünnitada (nii oli Hanson ise jutustanud), murrab Hanson kangelasena Ostrowi ja pääseb tagasi „isamaale“. Seal saab ta järkjärgult järgmised nimetused: 43-b etapi komendandist 2. punawäe kütiväe diwiisi staabi komendandiks, kus ta Jamburi all Eesti wastu tegutseb, siis 7. armee operatiivstaabi komendandiks, siis baschkiiride brigaadi staabiülema teiseks abiks, sealt Moskwasse punawägede ülemjuhataja Kamenewi isiklikuks käskudetäitjaks ametnikuks, kus ta peale ülemjuhataja Kamenewi, muid ülemaid ei tunne. Wiimaks määrab Kamenew selle kõrge isiku tankide ja soomusautode peabrigaadi ülemaks ja tema alla kuulused kõik punawägede tankid ja autod. Wiimaks, et Eestimaale pääseda, oma hiilgawa tegewuse eest tänu saama, läheb ta wangi, saab pantwangina wahetatud, kui Eesti eest kannataja, jõuab Eestimaale ning siin minnakse sõjaministri juure kahe ohwitseri ja ühe weltweebli hukkamise eest Kõrkküläs 50 tuhat marka autasu saama. Kui weel õigus elab, siis tahaks teada, miks hulgub see waras, äraandja ja mõrtsukas wabalt Rakwere tänawatel? Kas ei ole tema jaoks U. N. S. par. 108. p. 4 maksew? Kas kõrget Wene riigi agent ei näe agar Rakwere kohtuuriija, kes ennast alati uslawana ja kõrgest lugupeetuna on näidanud? Ja mis ütlete selle kohta wiimaks Teie hra wälisminister?

„Walwur“.

OMAPÄRANE ARUSAAMINE SEADUSEST.

Nagu teada, wõeti Narwa raudteejaamas tolliametnikkude poolt Wenemaale sõitwas rongis, Eesti kullerite wagunis, Eesti-Wene piirikomisjoni esimehe al.-polk. Bach'i käest suurem hulk salakaupa ära, mis alam-polk. Bach'i patjades, reisimatratsis, palituarukates ja mujal ärapeidetud oli, muuseum 366 paari naisterahwa sukki, sallisid, kindaid j. n. e. Kõik see kraam sai Narwa tolliwalisuse nõukogu otsusega 4./XI.—22, nr. 187. all wäljaweoks keelatud kaubaks tunnistatud. Kõik see asi sattus Narwa 1. jaoskonna kohtu uuriija kätte, kes asja läbiwaadates 30./XI. 21. määras:

„Alam-polk. Eduard Mihkli p. Bach'i, 40 a. wana, wastutusele wõtta kuriteos, mis ettenähtud tolliseaduse §§ 1045. p. 2., 1048. p. 1. ja 2. ja E. W. w. poolt 6./IX. 20. nr. 320. all wastuwoetud seaduse („Riigi Teataja“ nr. 155/156. 1920 a.) § 8. ja teda kaebealusena ülekuulata“.

Loomulik, et kõik jäid rahuliku tundega ootama, et nüüd vähemalt ka wastaw karistus järgneb. Kuid oma suureks üllatuseks leiame järsku, et rahaministri abi K. Rosendorf, kellest meil juba au oli „Walwes“ kõneleda, weel ühe targa resolutsiooniga maha sai, mida järgmine dokument tunnistab:

„Tolli Peawalitsusele.

Sõjawägede staabi kindralstaabi walitsuse IV. osakonna kartograafia ülema kirja peale 6./II. 22 on rahaministri abi resolutsiooni peale pannud: „Tolliwalitsuse teguwis oli õige, sest puudus wäljaweo litsents, kuid arwesse wõttes, et meil mingit huwi ei ole takistada kaupade wäljawedu Wenemaale, kui sisseweotoll meile makstud, mis käesolewal juhtumisel ka tehtud, siis kinnipeetud asjad tagasi anda. 7./II. 22. K. Rosendorf.“

Sellest otsusest teada saades esineb al-polk. Bach kohe järgmise rapordiga oma ülemusele:

S. M.

Kindralstaabi walits. IV. osak.

Kartograafia

Nr. 63.

IV. osakonna ülemale

RAPORT.

Siin juures herra Rahaministri abi resolutsiooni Teile edasisaates palun Teile eestkostmist, Herra Polkownik, Kindralstaabi Walitsuse Ülema ees, mind süüdistamise alt wabastamiseks, mis Narwa linna

1. jaoskonna kohtuuriija minu wastu on üles wõtnud.

(Allkiri).

Kes siin siis eksis, kas kohtuuriija, kes „teadmatuses“ nii ilmsüüta inimese wastu julges süüdistust tõsta, wõi rahaministri abi oma resolutsiooniga?

Et see küsimus laialisema tähtsusega, siis peatame selle juures lähemalt.

„R. T.“ nr. 155./156.—1920. a. § 8. kõneleb järgmist:

„Salakauba wäljawedamises süüdlasi (Tolliseadus §§ 1045. ja 1046.) karistatakse peale salakauba ärawõtmise weel rahatrahwiga: tollimaksu alla käiwate kaupade tollimaksu 10-kordses suuruses, ja wäljawedamiseks keelatud kauba eest — kauba 3-kordses suuruses ning peale selle kinnipidamisega tirmis.

Süüd pehmendawatel põhjustel wõib kohus ainult rahatrahwi määrata.“

Mis wõib weel selgem olla? Et see salakaup on, tunnistas tollinõukogu, seda ei eita ka rahaministri abi ise, tunnistades tollitegewuse õigeaks, — järjekult kuulub see asi juba kohtu-wõimude kompetentsi ja ei ole mitte rahaministri abi otsustada, kes ühe sule liigutusega lööb uperkuuti kõik meil makswad seadused ja asja lõpetab, waatamata selle peale, et asi juba kohtu-wõimude kätte lahendamiseks antud, rääkimata juba sellest, et selle targa otsusega ka riigikassa kannatas, kauba wäärtus ja 3-kordne kauba hind — 143.140 mrk., plus 10-kordne tollimaks.

Ilus kingitus rahaministri abi poolt, mis umbes wõimupiirist üleastumisele wastab.

Meie arwame, et kui seadus on maksuma pandud, siis ikkagi ainult sellepärast, et tema järele tõsine wajadus oli, ja et sellest ei tohiks erandid teha. Mispärast on siis meil muidu Narwas tolliamet sisseseatud. Kui ainult Wenemaalt sisseweetawate kaupade jaoks, siis ei ole neid palju, kui wäljaweetawate kaupade jaoks, siis eitab rahaministri abi ise selle wajadust, kirjutades, „et meil mingit huwi ei ole takistada kaupade wäljawedu Wenemaale.“ Kas salakaupa ka?! Wõi on see warukates kaupade wiimine ka kaubitsemine?! Niiwiisi wõib ju iga kodanik sisseweetolli maksmise kwiitungi ettepanna ja Wenemaale wiidawad kaubad on tollist wabad, wii neid kas wõi warukatēs. Sest kui juba rahaministri abi ise niimoodi seletab, siis muudkui tolliametnikud täitke käsku ja ärge püüdke seletada, et seadus räägib teisiti! —

Ja kuigi teil kinnipeetud salakauba wäärtusest õigus on oma agaruse eest 75%

saada, siis pühkige nüüdsest päewast sellest suu puhtaks, sest niisugune on rahaministri abi otsus!...

Arwame, et kohtu-wõimud rahaministri abi otsusega nõus olla ei saa, pealegi, kui on põhjust kahelda, kas ka sisseweetoll nimetatud kauba pealt tõesti makstud oli.

S ä m i.

SOOWIMATA NÄHTUS KOOLIPÖLLUL.

Tallinna I. realkoolis on, nagu kord ja kohus, õpilaste raamatukogu olemas.

Möödapaeasematalt tarwiline ja kiiduwäärt asi, kui ta aga — oma ülesande kõrgusel seisab.

Wõib olla, et ta oma suures osas seda ka on, kuid õnnetuseks, on selles raamatukogus ka sarnast — mis iga mõtlejat lastewanemat kokkuma paneb.

Küllalt on, näituseks, ütelda, et seal Giovanni Boccaccio „Dekameron“ leidub, mis raamatute lugedaandjate (milleks õpilased ise on) lahkel abil teed ka nende õpilaste kätte leiab, kes ise muidu sarnast kirjandust taga ei aja.

Tähendatud raamat on tolles raamatukogus nr. 689 all märgitud ning kannab peale selle weel nummert „595“ ja eristawaid märke „I. B. 64“.

Selle raamatu, mis küll teatud kirjanduslise wäärtusega, kuid ainult täiskaswanutele lugemiseks kohane, kooli raamatukogusse laskmine on üks suurematest wigadest noorsoo kõlblise kaswatuse suhtes.

Kas teawad I. realkooli pädagoogid selle raamatu sealolekust? Kui ja, miks seda lubatakse? Wõi on ta sinna koguni koolijuhatus ehk raamatukogu korraldaja komisjoni wõi pädagoogi — sest wähemasti ühe pädagoogi walwe all peaks ka raamatukogu ikkagi seisma — enese walikul muretsetud?

Wõi ehk ei tehta praegusel ajal kooli-raamatukogude kokkuseadmisel mingit walikut? —

Olgu kuidas on, aga ei saa imestust awaldamata jätta selle korralgeduse ja lohakuse üle, mis tähendatud raamatu kooli-raamatukogusse peasemise wõimalikuks on teinud.

See, mis meie näeme Tallinna I. realkooli raamatukogus, sunnib meid küsima, kuidas on lugu selles suhtes üleüldse Eesti kooli raamatukogudes?

Lõpuks wõib ju sarnane nähtus meil samasuguseid tagajärgi anda, nagu see oll Saksamaal, kus awaliku protestina sarnast kirjandust tänawatel tuleriidal põletati.

SEADUS, MIS MUUTMIST NÕUAB.

Kuni 1. jaanuarini 1922 a. oli meil maksew „Riigi Teatajas“ nr. 10. — 1918. a. wäljakuulutatud „määrus rahwawäest wabastamise kohta“, mille § 2. järgmist kõneleb:

„Rahwawäkke astumisest on wabastatud ainukesed töowõimulised liikmed perekonnas, kui nad tegelikult oma perekonna töowõimetuid ja waranduseta liikmeid ülewal peawad.“

„Riigi Teatajas“ nr. 87. — 1921 a. sai selle määruse § 2. ära muudetud — 1. jaanuarist 1922 a. arwates.

Nii siis, kui meil hädaoht kõige suurem oli, kus iga mees kallis oli, siis leiti võimaliku olewat sõjawäeteenistusest ainukesi perekonnatoitjaid wabastada, mille tõttu ka paljud väga rikkad herrad, nagu kaupmehed M. ja W., oma „waranduseta“ perekondi toitma jäeti. — Nüüd, rahuajal, leiti see korraga wõimata olewat ja kõik, hoolimata sellest, mis nende perekondadest saada wõib, wõetakse teenistusesse. Mis sarnane mõtlemata teguwiis enesega kaasa wõib tuua, sellest siin üks näitus:

Leselt Waarikult, kes ise rasket tiisikust ja südamehaigust põeb, wõetakse wanem poeg sõjawäeteenistusse, kuna 12-a. noorem poeg järele jääb. Perekonnal mitte mingisugust warandust ei ole ja senini elas ta sellest, mida wanem poeg wabrikus töötades teenis. Nüüd peab ema noorema poja nälga surema, sest 300-margaline abiraha, mida ema poja eest saab, on arusaadawalt niiwõrd väikene, et sellest isegi korteri üüriks, riieks, arstirohtudeks jne. ei jätku, hinge sees pidamisest rääkimata. Õnnetu ema pööras töö- ja hoolekande ministeeriumi poole, kuid sealt wastati, et ta saab ju abiraha!

Et sarnast kisendawat wäärnähtust kõrwaldada, tuleks wana seadus ajawiitmata maksma panna.

KAKS AWALIKKU KÜSIMUST WABARIIGI PEAKONTROLLÖÖRILE.

1.

Kas on õige, et endise 1. diwiisi ütema kindralmajor Tõnissoni seadusewastase tegewuse üle riigikontrolli poolt kogutud materjalidele Wabariigivalitsuse otsuse põhjal käiku ei ole antud?

2.

Kas riigikontroll on „Revalise“ tegewuse kontrolleerimise, s. t. järelkontrolli, lõpetanud, ja kas on need arwud õiged leitud, mis

selleaegne peaminister J. Tõnisson 22. juunil 1920 aastal Asutawale Kogule ette kandis, ning kas riigi peakontrollöör wõib nüüd „Revalise“ asjus seisukohta wõtta, mida sel korral selleaegne peakontrollöör hra Einbund teha ei wõinud, seletades Asutawale Kogule (waata „Tallinna Teataja“ nr. 138. — 23. juunil 1920.): „Riigikontroll selle operatsiooni asjus praegu kindlat seisukohta wõtta ei saa; operatsiooni kohta wõib riigikontroll ainult järelkontrolli teha, s. t. kui materjaal on tulnud walitsuse ja teiste wastawate ministeeriumide käest riigikontrolli kätte; kuid senini ei ole kaubandusministeeriumi ja peaministri poolt nende arwude kohta, mida nad siin ette töid, mingisugust kindlat aruannet tulnud ja sellepärast ei wõi ma selles asjas seisukohta wõtta.“?

MEIE BÜROKRAATIA ÕILMED.

„Riigi Teataja,“ (nr. 65. 1921. a.) järele on wäljaweomaks kuuse propside pealt 7 marka ja männi propside pealt 5 marka kubik jalast.

19. septembril 1921. a. on raha- ja kaubandusministrite otsuse põhjal see wäljaweomaks alandatud, nimelt kuuse propside pealt 7-st margast 5 margani ja männi propside pealt 5-st margast 3 margani kubik jalast. Mainitud otsus on samal päewal telefonogrammiga tolli peawalitsuse juhatajale teatatud ja seda määrusena telegrafi teel maksma panna kästud.

Siiamani, s. t. wiie kuu jooksul, pärast uue määruse maksmapanemist, pole „Riigi Teatajas“ wana määrus ära muudetud, kuna uus määrus tegelikult maksew on ja selle järele ka wäljaweomaks arwatakse.

Ometi peaks aktsioonina selge olema, et seadused ja määrused alles sellest ajast ehk pärast seda maksma hakkawad, kui nad ametlikus lehes, see on „Riigi Teatajas“ on ilmunud.

Kuigi õigus on ka telegrammi teel määrusi maksma panna, pole sellega aga ometi õigust neid „Riigi Teatajas“ awaldamata jätta.

Kodanik ei saa seaduse wastu eksides ennast seaduse tundmatusega ja teadmatusega wabandada; aga kui seadusi ja määrusi ei awaldata, kuidas kodanik neid siis teada saab ja tundma õppida wõib?!

See lohakas, et „Riigi Teatajas“ awaldatud määruste muutmised sealsamas awaldamata jäetakse, on andeksandmata nähtus, sest see annab põhjuseid paljudele segadustele ja kuritarwidustele ning wõimal-

dab ka pettusi; näituseks: A. ostab B-lt 1000 kubik sülta propsisid, kus juures hind kokku lepitakse, millesse ka wäljaweomaks „Riigi Teataja“ järele 7 marka kubik jalast arwatakse; faktiliselt maksab B. aga ainult 5 marka kubik jalast, see on 2 marka kubik jalast vähem, mis 1000 kubik sülla pealt 686.000 marka wälja teeb, millise summa meie „bürokraatia“ lohakus B-l A-d petta wõimaldab.

Niisuguseid lohakusi ja hoolimatusi walitsuse asutustes ei tohi meie lubada, need on mürk rahwa elule!

— 0 —

AWALIK KÜSIMUS RAHAMINISTRILE.

Riigi statistika keskbüroo poolt wäljaarwatud ja kokkuwõetud Eesti Wabariigi wõlg Põhja-Ameerika Ühendatud riikidele oli 1-ks jaanuariks 1922 a. 12.213.377,88 dollari.

Möödunud aasta 14. juunil teatas P.-A. Ühendatud riikide „Treasury Department“, et tema käes on 12.213.377,88 dollari peale Eesti Wabariigi wõlakohustusi, mis Ühendatud riikide sõjalikwideerimise komisjon oli saanud „Revalis Company“ läbi Eesti Wabariigile müüdnud sõjawarustuse arwete kindlustuseks.

Nii siis need arwud „klapiwad“.

Agas kas on õige, et Wabariigi wõlakohustusi „Revalisele“ palju suurema summa peale wälja on antud, kui 12.213.377,88 dollari? Ja kui see õige peaks olema, kas on see siis selle läbi sündinud, et „Revalise“ arwed kokkuwõttes palju suurema summa on näidanud, kui summa, mille eest ameeriklased meile faktiliselt sõjawarustust olid andnud, missugune wähe alles pärast oli selgunud? Ja kas on wiimasel juhusel wahesumma suuruses olewad Wabariigi wõlakohustused Rabinoffi kätte jäänud?

WAARNAHTUSTEST WABADUSRISTIDE ANNETAMISEL.

Täna, iseseiswuse ja Wabaduse Risti asutamise aastapäewadel, jagatakse kauase ootamise järele wälja Wabaduse Ristid, mille tõttu see päew kahekordse tähtsuse omab. On arusaadaw ja täitsa mõistetaw, et sarnasel puhul kõikide kodanikkude pilgud ja mõtted tahtmata korraks weel tagasi pöörduwad aegadele, kus meie kangelasmeelne malewa werist, elu ja surma peale, wõitlust pidas mitukorda tugewama waenlasega, kerkiwad waimusilma ette igapäewases askelduses juba enam-wähem ära-

ununenud momendid sõjast, kangelased jne. Ei wõi ühtlasi aga ka nii paljudele, iseäranis sõjawäelastele, meele tärkamata jääda sõja lõpule järgnew kurblik ajajärk, kus sõja kestes sõjakangelastele antud pühalikud lubadused tegelikus elus nii kergesti unustati. Tasuta maa, eesõigustatud koha-saamine, prii kool, Wabadusrist — oh kui suure hulga sõjawäelastest ei kõla need ilusad sõnad ja mõisted lihtsalt pilkena ja ei tekita kurbi mõttemõlgutusi. Nii wäga wastumeelt kui see ka on ei saa tänasel päewal mitte waikides mööda minna Risti annetamise juures ilmsiks tulnud wäärnähtustest. Neist ei ole puudu. Laiemates ringkondades ja awalikult on see küsimus senini vähem kõne all olnud, ainult sellepärast et siin tegeliku ehuga kokkupuutumise punktisi vähem ja et küsimus, nii õelda päewakorast asetud oli mingisugusesse ootamis-periooda, kus juures huwi peajasalikulit koonduks küsimusesse, millal jagatakse Ristid wälja. Ajalehe teated laewadest, mis Ristid wäljamaalt kaasa pidid tooma, kujunesid nii mitmel korral maltswetiaste walge laewa ootamiseks. Sõjawäelasi endid ei huwitanud ega huwita mitte ainult Ristide päralejõudmine, waid palju suuremal määral weel teised asjaotud, mis ajajooksul palju paksu werd on tekitanud ja seda edaspidigi tööotawad teha kui kursi muutust ette ei wõeta.

Juba Ristide annetamise hooajal, sõja kestes, tekkis, iseäranis liini wäeosades, õigustud nurin ja pahameele awaldus. Jagati nimelt Rista õhtral käel wälja igasugustes kantseleides ja seljatagustes asutustes teeniwatele isikutele, kellede „sõjaliste teenuste“ kohta kõige paremal juhtumisel ehk mund ei tea õelda, kui et nad enam-wähem korralikult omi ametikohuseid kantselei asjaajamise alal on täitnud. Mõne sarnase mehe rinda on heaks arwatud koguni mitme Ristiga ehtida. Aga neil meestel jatkus jultumust ja energiat kas ise ehk mõnel liigemal kaaslasel lasta „teenuste“ kirjeldus kokku luuletada, parajal momendil ülemusele allakirjutamiseks nina all pista ning Ristid muudkui sadasid. Wõetagu waewaks mõnes meie staabis ringi waadata — palju teie leiata ilma Ristita isikuid. Otsi kas wõi päise päewa ajal tulega. Ja küsi siis, palju neist on frondi näinud. Paljud ja wäga paljud tõsiseid sõjakangelasi pidid selsamal ajal aga kaua ootama enne kui järg nende kätte jõudis, kuna üks osa lihtsalt jätigi tähelepanemata. Seletataw sellega siis ka frondil lentsõna tekkimine — tahad Risti — mine seljataha staapi! E. Demob. Sõ-

jaw. L. healekandja „Waba Eesti“ on heaks arwanud on 4 nr. küsimuse kohta awalikult juba sõna wõtta. Muu seas loeme seal:

„Autasu määramise kord wõimaldas autasu saada isikutele, kes seda sugugi wäärt ei ole, kelle teenuseks oli hea suuwärk, tarwilik arw jultumust ja tutwus mõne ülemusega.... Suurt segadust ja ka palju õigustatud nurinat tekitas aga määrus, mis autasu ettepaneku peale teatud termini ära lõpetas.... Wõrdlemisi palju isikuid, kelle wahwus ja sõjawäelised teened wäärilist hindamist leidnud oma kaaswõitlejate ja ülemuse poolt, jäid autasust ilma.... Need sõjawäelased kangelased ei tohi teiste süü läbi autasust ilma jääda, sest see häwitab igasuguse usu õigluse sisse meie wabariigis, sunnib sajatama kättewõidetud kodumaad ja seal walitsewat korda.... Et neid wäärnähtusi kõrwaldada ja vähemalt suuremale osalegi meie wabadussõja kangelastest nende teenitud ja neile lubatud autasu kätte saada, esines E. D. Sõjaw. Liidu Keskjuhatus ettepanekuga Sõjainistri ees, milles teed näidatakse nende wigade kõrwaldamiseks ja palutakse wastawaid korraldusi teha. See asi ei ole aga senini edasi nihkunud. Meie ootame, et see rahwusliku au küsimus otsekohe arutusele wõetakse ja meie kangelastele nende teenitud tasu kätte antakse.“

Nii „Waba Eesti“, kuid ei kuulda olnud, et sõjainister wastawaid samme oleks astunud. Endiselt kolletawad minist. kaustades hulk (üle saja) wäeosade ülemate poolt Risti saamiseks tehtuid ettepanekuid, milledele seaduslikku käiku ei anta ainult sellepärast, et mõnedel juhtiwatel meestel tuju tõusis oma woli maksma panna.

Sisuliselt asja peale waadates pole aga sõjainistril lihtsalt mingit õigust ega alust olnud omaltpoolt sõjakangelastele Ristide saamisel kaikkaid teele pilduma hakata, sest Wab. Risti põhikirja § 8 põhjal lõpetakse Ristide annetamine alles sellekohase eriseadusega, mida aga senini mitte awaldatud ei ole. Nähtawasti on Wab. walitsus siiski paremini aru saanud, et Ristide annetamise protseduur pikemat aega tarwitab ja et lihtsalt taktita tegu on sarnast määrust wälja anda enne kui weel palju lihtsamat, tehnilist, külgegi pole ära lahendada suudetud, nimelt Ristide kättesaamist ja wäljajagamist.

Wõidakse ehk wastuargumendina ette tuua, et sõja lõpust juba tükk aega möödas,

sellega siis ka Ristide jagamisel lõpp peaks olema ja et sellel alal kõikide teenused juba wäärilist hindamist on leidnud.

Oleme kuulnud kawatsustest, mille järele kõrgematele wäejuhtidele majapidamise sisseseadmiseks rahaline tasu on ettenähtud, on arutatud peale selle mõisate andmist ja keegi pole leidnud, et sellega hiljaks oleks jäädud. Oldagu suuremeelsed ja ärgu unustatagu siis ka wäiksemaid wendi mitte ära.

Sõja kestwusel formeeriti nii wäga mitmel korral uusi wäeosasi ja reorganiseeriti olemas olewaid. Kui weel arwesse wõtta haawatute ja surmasaanute hulka, siis wõime umbkaudselt aimu saada wäeosade koosseisude muutlikkusest. Peatagu peale selle weel meeles, et Wab. Risti põhikiri kinnitati ja awaldati alles 11. weebruaril 1920. a. („R. Teat.“ nr. 20/21), tähendab juba peale sõja lõppu. Arwame siia juure weel wananenud ja mitte ajanõuetele wastawa autasu määramise korra, siis peaks küll iga wõhikulegi arusaadaw olema, millised kombinatsioonid siin wõimaldatud olid. Ütleme, keegi teenis sõja alguspäewil kusagilgi Järwama Kaitse pataljonis ja tegi seal kangelastegusid. Sõja lõpul wõis ta oma ringreisul sattuda, näituseks, mõnda polku ehk soomusrongidele, kus tema tegudest aimugi polnud ja mees jäi igasugusest tasust ilma. Siis tulid weel tihti ette juhtumised, kus ülem, kelle juhatuses all wägitegu ehk teenus korda saadeti, lahingus langes ehk ülewiidud sai, kuna järeltulijatel jällegi tarwilised andmed puudusid jne. Seda wõimaluste rida wõiks lõpmatuseni pikenda. Kordame weel, isegi hea tahtmise ja korralduse juures oleks wõimata olnud eksitusi täitsa kõrwaldada ja enam-wähemgi õiglast hindamist läbi wiia. Kuid meie sõjainister pole püüdnudki selle sihi poole. Ehk öeldagu siis ometi awalikult, missugused korraldused on maksma pandud ja missuguseid sammusid astunud selles suhtes. Senini teame ainult, et peale teatud, omawahel kokkulepitud, termini wäeosade poolt saadetud ettepanekud (juba see fakt tõendab ülal ettetoodud!) armutalt kausta lendawad.

Kuid eksitakse rängast, kui arwatakse sel teel küsimust waka alla panna. Wabariigi walitsus on riigi olemasolu kriitilisemal silmapilgul pühalikult töötused annud ja need weksld nõuawad aumehelikka wäljalunastamisi.

Ei suudeta ega taheta sellest aru saada ja jäädakse kangekaelselt oma johni juure, siis ärgu pandagu pahaks, kui küsimus lähemas tulewikus awalikuks skandaaliks ku-

juneda wõib ja Wabariigi walitsusele ehk Rista tagasi hakatakse annetama ja sunnitud ollakse näituste waral weelgi selgemat keelt kõnelema.

Rehkendatagu wähekenegi ometi awaliku arwamisega wõi ehk on eesotsas olejatel see teadmata, siis informeerigu nad endid paremini. Nurin peaks wististe küll kurtide kõrwadeni ulatama. Heameelega tahaksime loota, et sõjaminist. üheteistkümne tunnil siiski ka seisukorda õige pilguga hinnata oskab ja et algatus sealt poolt välja läheb. Nii oleks see kõige kohasem. Ei sünni see aga mitte, siis peab Wab. walitsus kõige lähemal ajal oma otsustawa sõna üttelema. Tuleb seadusandliselt w. Risti põhikirja põhjal kindlaks määrata Risti annetamise lõpu tähtpäew, missuguse ajani kõik senini juba sõjaministrile tehtud ettepanekud ja weel tehtawad walitsusele kinnitamiseks tulewad esitada. See ei too riigile nimetamisewäärtki kulusid kaela, kuna aga otstarb täidetud saab. läab üle ainult kahjatseda, et see sündinud ei ole tänase momendini. Nii mõnigi tänane Ristisaaja — sõjakangelane sündmusele wastu oleks läinud rahulisema südamega. Wab. Rist on meie ainuke ja kõrgem välispidine aumärk. Ärgu tehtagu sellest siis ka mitte tüliküsimust, waid loodagu aluspind, kus igauks seda julgelt ja iseteadwalt kanda wõiks ja igasugused eelarwamised ja nurin kaoks.

Tänasel tähtpäewal aga terwitame südamlilikult kõiki wabadusristi kawaleerisid — kangelasi, kes sõja kestwusel ülesnäidatud isiklise wahwuse ja sõjaliste teenuste eest tänast auawaldust auga on ära teeninud, lootust awaldades, et meil wõimalus saab olema warsti nende ridades näha ka neid kangelasi, keda senini unustud on ja kes praegu pealtwaataja osaga leppima peawad.

— Homo. —

ÜLESKUTSE.

Harjumaa 2. jaosk. kohtu-uuri ja palub kõiki, eeskätt Peterburi opteerimise komisjoni läbi Eestisse sõitnud kodanikke, kellel teada on Peterburi Eesti kontroll-opt. komisjonis asetleidnud wäärnähtused, ehk selle komisjoni ametnikkude poolt toimepandud kuriteod, nagu: altkäemaksu wõtmine, wõltsimised, waledokumentide wäljaandmine, wõõraste — mitte Eesti kodanikkude — ja meie riigile wae nulikkude isikute tasu eest Eestisse laskmine, teatada sellest suusõnal ehk kirjateel (wiimasel juhtumisel juure lisada oma täie-

lik nimi ja elukoht) nimetatud kohtu-uurijale, kelle töötuba asub Tallinnas (Toompeal), Rahukohtu tän. nr. 3, äripäiwil, homm. kella 9 kuni kella 3 peale lõunat.

E. d. L a s s, kohtu-uuri ja.

KAS UUS „K. K. K.“ EHK UUS „ERKAT“?

Nagu kuulda, kawatseb metsade peawalitsus meie metsasid eksploateerima hakata ja nõuab selleks krediiti saja miljoni marga suuruses.

KIRI TOIMETUSELE.

W. a. „Walwe“ toimetus! „Päewaleht“ awaldas 19. mail 1921. aastal järgmised dokumendid:

„Soomusrongide diwiisi
Ülem.

19. jaanuaril 1921. a.
Nr. 462.

Raudteewalitsusele.

Puka jaamaülema abi Konrad Toom on kui tuntud enamlaste kommissar, kes omal ajal nende hea kaastöeline olnud, tuttaw, mida Kuigatsi wallawalitsuselt raha ära rüüstamine näitab, kus tema algatusel ja eestwõttel toimetati. Nii-suguse isiku sõjawäe piirkonna ligiduses wastutawa koha peal wiibimine on lubamata ja arusaamata see nähtus, et tema õiglase ja tubli ametniku Eliase asemel sai pandud.

Soomusr. diwiisi ülem
Allkiri (Parts).

Telegramm 20. 1. Walgast—Tallinna.
Raudteewalitsusele.

Palun rutuliselt Puka jaamaülema abi Konrad Toomi, kui endist enamlaste Tartu jaama kommissari, ametist kõrwaldada.

Nr. 282. Walga jaama N.

Wastus Nr. 819. 24. 1. 20.

Ü. korraldusel kõrwaldage 25./1. ametist L. j. abi Toom ja wõtke temalt ära mobilisatsioonist wabastamise tunnistus

Nr. 28. Tui.

Tallinn Ln. Lj. kaupmeeste sadam Port

Lja ärakiri Lo, Lw. Lü I, Wü I.

Tänasest 2/4 määratakse LNa Toom ajutiselt Tallinna sadama Portu ja Kaupmeeste sadama wanemaks LNa kohuste täitjaks iseseiswa jaamaülema õigustega.

Nr. 135. L. Reimann.

(Liikumiseosakonna ülem.)

Nendele dokumentidele lisatakse raudtee ringkondade poolt juure, et hra Reimann Murmani teel hra Toomiga koos on töötanud.

Igatahes leidub aga eelmiste dokumentide ja wiimase wahel põhimõtteline wastolu ning tarwis oleks tingimata selgust, kas selleks wastoluks põhjust on ja kui on, mida sarnaste nähtuste ärahoidmiseks mõeldakse ette wõtta.

Nendes dokumentides nimetatud endine Puka jaamaülema abi Konrad Toom, „tuntud enamlaste kommissar“, teenib praegu Tallinna sadama kaubajaamas kohuste täitja ametnikuna, jaamaülema õigustega ja seisab sõbralikus wahekorras Wene nõukogude „Wneschtorgi“ juures teeniwate kommunistidega. Kuid samal ajal otsiwad asjata kohti Eesti mehed, kes kodumaa wabastasid ning töö puudus ja nälg ajawad nii mõndagi nendest meelt heitma.

Sellele pöörasele wäärnähtusele peab kord ometi lõpp tehtama! Kui meie senised juhtiwad mehed ei taipa, et wahet tuleb ometi teha Eesti wabastajate ja Waba Eesti wastaste wahel, et wabastajate teenusi hinnata tuleb ning et nendele antud lubadused täidetud peawad saama, siis peaks selleks tööle asuma, et nende juhtiwate meeste asemel niisugused mehed saaksid, kes õiglusest ja kohustest arusaawad ja kes õigluse- ja kohusetundest juhitud töötawad.

Teist teed ei ole.

M. P.

TRÜKIWIIGADE ÕIENDUS.

„Walwes“ nr. 9. artiklis „Wabariigi Laewasõidu Ametist ja riiklistest äriettewõtetest üleüldse“ on pahandawalt palju ja suuri trükiwigu parandamata jäänud, mis artiklis awaldatud mõtteid mitmes kohas segaseks ja arusaamatuks teewad, mida siin kohal parandame ja wabandada palume.

Teise lehekülje teise weeru lõpu ja kolmanda lehekülje esimese weeru alguse wahel on trükilao murdmisel wälja jäänud kaks rida, mis lauset poolitab, ja mida järgmiselt lugeda palume:

„...aga nüüd tuntakse teda kui jõukat meest, kes laialt metsasaadustega j. n. e. opereerib. Nii näib siin inne sündinud olewat, nagu Sarepta lesenaise jahuwakaga, et riigiametniku pisikese palga pennid miljoniteks markadeks muutuwad, mis jätkuwad lahedaks elamiseks ja kapitaali kogumiseks.“

Neljandal leheküljel mainitud artikli lõpul, wiimaste kahe rea wahelt on üks rida wälja jäänud, mispärast wiimast lauset järgmiselt lugeda tuleb: „kuna riigiametnikkude kaudu riikline äriajamine ja sel teel riigikulude katmine „tuuletallamine“ ja kelmide sigitamine on, kes riigi kulul enestele kapitaali „lõõwad“.

Kolmanda lehekülje teise weeru esimeses reas peab olema: „mis miljardisi markasid wäärt“ (mitte: „mis miljardisi maksid“).

Samal weerul kümnendas reas peab olema: Laewa-, panga-, turbatööstuse- (mitte: „paega“).

Samal weerul 32-ses reas tuleb lugeda: „äriettewõtete tõsisest kasulikkusest wõi kahjulikkusest arusaada“ (sõnad: „wõi kahjulikkusest“ olid wälja jäänud).

Artiklis „Wabariigi Toliwalitsuse wene-stamine teoksil“, 11-dal leheküljel teisel weerul alt 17-dal real tuleb lugeda: Webruaril (mitte: nowembril).

*

Artiklis „Äraandja õpetajaks“ 9.-dal leheküljel esimese weeru alumises reas peab olema 1918. aasta (mitte 1919. a.) ja teisel weerul 23-das reas peab olema Rakke kõrgema algkooli õpetajaks, (mitte Rakwere).

Toimetus.

Wastutaw toimetaja M. WAARMANN. — Wäljaandja „EESTI WALWE LIIT“.

A.S. „Ühisetu“ trükk. Tallinnas.